

ŽIVOT V ZASLÚBENEJ ZEMI

TEXTY NA TENTO TÝŽDEŇ

Jozua 22; Ef 6,7; Ján 7,24; 4. Mojžišova 25; Prísl 15,1; 1Pet 3,8,9

ÚVODNÝ TEXT

Vlúdna odpoveď odvracia zlosť, urážlivé slovo vzbudzuje hnev. (Prísl 15,1)

Život v určitom spoločenstve môže niekedy viesť k sporom a napätiu. Platí to najmä v komunite, akou je cirkev, kde ľudia z rôzneho prostredia a z odlišných sociálnych vrstiev – a niekedy vychovaní v úplne odlišných kultúrach – spolu žijú a pracujú so spoločným cieľom.

Tento týždeň budeme študovať knihu Jozua 22. Sústredíme sa na problém, ktorý vyplýval z veľkého nedorozumenia medzi ľuďmi. Na začiatku knihy Jozua niektorým kmeňom prikázal, aby prekročili Jordán a zúčastnili sa na dobývaní spolu s kmeňmi na západnej strane Jordánu (Joz 1,12–18). Teraz, keď je úloha splnená, môžu sa vrátiť. Na západnej strane Jordánu však stavajú oltár, ktorý vyvoláva obavy medzi západojordánskymi kmeňmi.

Prečo je nebezpečné robiť unáhlené závery o správaní druhých? Ako môžeme podporovať jednotu v cirkvi? Prečo je dôležité sústrediť sa na skutočný cieľ nášho povolania a nenechať sa rozptyľovať tým, čo nie je naozaj dôležité? Tieto a podobné otázky si budeme klásť pri našom štúdiu tento týždeň.

OSNOVA LEKCIE

V jedenástej lekcii nášho štúdia sa budeme venovať 22. kapitole knihy Jozua. V konkrétnom príbehu izraelských kmeňov usadených za Jordánom uvidíme nielen výzvy, ktoré prináša život v spoločenstve veriacich, ale aj možné riešenia nedorozumení, ktoré by mohli viesť k vážnym konfliktom a narušeniu jednoty Božích detí.

- Joz 22,1–6: Závazok a vernosť zajordánskych kmeňov (nedeľa)
- Joz 22,10–18: Obvinenie a nedorozumenie pre postavenie oltára (pondelok)
- Joz 22,13–19; 4. Mojžišova 25: Pinchás a obavy z opakovania minulých hriechov (utorok)
- Joz 22,21–29: Vlúdna odpoveď a objasnenie skutočných motívov (streda)
- Joz 22,30–34: Princípy riešenia konfliktov a upevnenie jednoty (štvrtok)

ZÁVÄZOK

¹Vtedy si Jozua zavolať Rúbenovcov, Gádovcov a polovicu kmeňa Menaše. ²Povedal im: „Zachovali ste všetko, čo vám prikázal Hospodinov služobník Mojžiš a poslúchli ste ma vo všetkom, čo som vám prikázal. ³Neopustili ste svojich bratov už dlhší čas, až do tohto dňa ste verne zachovávali prikázanie Hospodina, svojho Boha. ⁴Teraz však dal Hospodin, váš Boh, vašim bratom odpočinutie, ako im prisľúbil. Vráťte sa teda a chodte do svojich stanov, do krajiny svojho vlastníctva, ktorú vám dal Hospodinov sluha Mojžiš za Jordánom. ⁵Usilovne však zachovávajte prikázanie a zákon, ktorý vám nariadil Hospodinov služobník Mojžiš, aby ste milovali Hospodina, svojho Boha, chodili po jeho cestách, zachovávali jeho prikázanie a slúžili mu celým srdcom a celou dušou.“ ⁶Jozua ich požehnal, prepustil a oni odišli do svojich stanov. (Joz 22,1–6)

OSOBNÉ ŠTÚDIUM

Čo nám úvodný text (Joz 22,1–8) hovorí o záväzku Rúbenovcov, Gádovcov a polovice kmeňa Manaše?

Jozua potvrdzuje, že kmene z druhej strany Jordánu plne splnili povinnosti, ku ktorým ich zaviazal Mojžiš i samotný Jozua. Ich záväzok predstavoval významnú oddanosť a obeť pre dobro celého Izraela. Bojovali po boku svojich bratov „už mnoho dní“ (Roh.), čo v skutočnosti znamenalo šesť až sedem rokov (porovnaj s Joz 11,18; Joz 14,10 a 5Moj 2,14). Ich manželky a deti zostali doma na východnej strane Jordánu, no napriek tomu sa rozhodli lojálne bojovať spolu so svojimi bratmi, čeliac hrozbe zranenia a smrti pri obsadzovaní zasľúbenej krajiny.

Tieto verše nepriamo podčiarkujú dôležitosť jednoty národa a krajiny. Pripravujú cestu aj pre nasledujúci príbeh, ktorého podstatou je jednotnosť. Zostanú izraelské kmene jednotné aj napriek silnej prirodzenej hranici, ktorú medzi nimi tvorí Jordán? Dovoľia, aby zemepisné pomery ovplyvnili ich národnú identitu? Alebo sa sústredia na to, aby ich spoločné uctievanie jediného Boha spájalo ako jeden vyvolený národ, jednotný a silný pod Jeho vedením?

Jozua ľuďom vysvetľuje, že jedinou cestou k tejto vernosti je služba Hospodinovi, ktorý si ich vyvolil a poveril ich poslaním.

Rovnaký princíp nachádzame aj v Novej zmluve. Apoštol Pavol napomínal kresťanov, aby svoju službu vykonávali tak, ako keby pracovali pre Boha a nie pre ľudí (pozri Ef 6,7; Kol 3,23 a 1Tes 2,4). Neexistuje vyššie povolanie ako pracovať pre Stvoriteľa vesmíru!

V každodennom živote často čelíme výzvam a ťažkostiam, ktoré nás môžu ľahko odradiť a viesť k tomu, že sa vzdáme. Niekedy je to to najjednoduchšie. Napriek tomu môžeme prosieť o pomoc Hospodina, ktorý sľubuje, že bude s nami a dá nám silu robiť to, čo od nás žiada. Ak sa sústredíme na naše najvyššie povolanie, budeme motivované kráčať vpred aj napriek problémom a ťažkostiam, ktoré sú súčasťou nášho hriechom poznačeného sveta.

APLIKÁCIA

- Text Joz 22,5.6 uvádza, že Jozua vyzval odchádzajúce kmene, aby zostali verné Hospodinovi, a potom ich požehnal. Ako by ovplyvnilo naše vzťahy v cirkvi, keby sme sa za druhých modlili viac ako za seba?

OBVINENIA...

¹⁰Ked' prišli do Gelilótu pri Jordáne v Kanaáne, Rúbenovci, Gádovci a polovica kmeňa Menaše postavili pri Jordáne oltár veľkých rozmerov. ¹¹Izraeliti sa dopyčuli, že Rúbenovci, Gádovci a polovica kmeňa Menaše postavili oltár na hranici Kanaánu pri Gelilóte, pri Jordáne, na izraelskej strane. ¹²Ked' to Izraeliti počuli, zhromaždili celú izraelskú pospolitosť do Šila, aby šli proti nim do boja. ... ¹⁶„Takto hovorí celá pospolitosť Hospodinova: „Akej vierolomnosti ste sa dopustili voči Bohu Izraela, keď sa dnes odvraciate od Hospodina tým, že si staviate oltár, aby ste sa vzbúрили proti Hospodinovi? ... ¹⁸Vy sa dnes odvraciate od Hospodina? Ak sa dnes vzbúrite vy proti Hospodinovi, zajtra sa on bude hnevať na celú izraelskú pospolitosť. (Joz 22,10–12.16.18)

Prečítaj si príbeh o vracajúcich sa kmeňoch v Joz 22,9–20. Aké obvinenia vzniesli kmene zo západného brehu Jordánu voči tým, čo zostali na východnom brehu? Z čoho tieto obvinenia vychádzali? V čom boli pravdivé?

**OSOBNÉ
ŠTÚDIUM**

Na rozdiel od verša 1, kde sa kmene na východnej strane nazývajú zvyčajným spôsobom (Rúbenovci, Gádovci atď.), tu sa používa iný výraz: „synovia Rúbenovi“ (Roh.), „synovia Gádovi“ (Roh.) a „polovica pokolenia Manašeho“, čo je v protiklade k „synom Izraelovým“ (Joz 22,11; Roh.), čo predstavuje odlišnú entitu.

V príbehu sa výraz „celá obec synov Izraelových“ (Roh.) vzťahuje iba na deväť a pol západojordánskych kmeňov. Takáto terminológia podčiarkuje rozpor, ktorý sa medzi týmito dvoma skupinami vyvinul. Základnou otázkou príbehu je, či kmene na východnej strane rieky možno aj naďalej považovať za Izraelitov. V príbehu vzniká napätie, pretože kmene z východu si postavili pri Jordáne oltár. Text neponúka dôvod ich počínania. Chýba aj opis funkcie oltára či konkrétnej činnosti s tým súvisiacej. Nejednoznačnosť významu tohto oltára sa ešte prehĺbi, keď sa sústreďujeme na predchádzajúce udalosti. Pri prvom prechode cez Jordán (Jozua 3 a 4) celý Izrael vstúpil na breh Jordánu, aby prekročil rieku do hlavnej časti Kanaánu. Tu však prichádza časť Izraela do oblasti Jordánska, aby prekročila rieku opačným smerom.

V oboch prípadoch vzniká stavba z kameňov. Prvá slúžila ako pamätník, zatiaľ čo druhú bolo možné vnímať ako pôsobivý oltár. Otázka, ktorá nevyhnutne prichádza na myseľ, je: „Čo znamenajú tieto kamene?“ (porovnaj s Joz 4,6.22). Je tento oltár postavený na prinášanie obetí, alebo je to len pamätník? Ide to s týmito kmeňmi dolu vodou a smerujú k odpadnutiu?

Nedostatok komunikácie s Jozuom, Eleazárom alebo kmeňovými vodcami vytvára priestor pre nedorozumenie, ktoré môže potenciálne viesť k hroziacemu konfliktu.

- Čo majú na mysli Ježiš a Pavol, keď nás napomínajú, aby sme sa vyhli súdeniu druhých? Prečítaj si Luk 6,37; Ján 7,24 a 1Kor 4,5. Prečo je ľahké robiť unáhlené závery o motívoch druhých?

APLIKÁCIA

PRENASLEDOVANÝ MINULOŠŤOU

¹³Izraeliti vyslali Pinchása, syna kňaza Eleazára k Rúbenovcom, Gádovcom a polovici kmeňa Menaše do Gileádu ¹⁴a s ním desať predstavených, po jednom predstavenom z každej rodiny všetkých izraelských kmeňov. Každý bol predákom svojho rodu medzi tisícami Izraela. ¹⁵Keď tí prišli k Rúbenovcom, Gádovcom a polovici kmeňa Menaše do Gileádu, povedali im: ¹⁶„Takto hovorí celá pospolitosť Hospodinova: ‚Akej vierolomnosti ste sa dopustili voči Bohu Izraela, keď sa dnes odvraciate od Hospodina tým, že si staviate oltár, aby ste sa vzbúрили proti Hospodinovi?‘“ (Joz 22,13–16)

OSOBNÉ ŠTÚDIUM

Uvažuj znova o úvodnom texte (Joz 22,13–16), tentokrát vo svetle 4. Mojžišovej 25. Prečo si Izraeliti volia Pinchása za vedúceho „delegácie“ smerujúcej zistiť, čo sa deje s kmeňmi na východnom brehu Jordánu?

Deväť a pol kmeňa, ktoré sú tu označené ako „synovia Izraela“, vyslalo delegáciu, aby zistila skutočný význam a zámer oltára, ktorý vznikol na východnom brehu Jordánu. Nesklzli teda k urýchlenným záverom postaveným na chýroch, ktoré naznačovali, že dva a pol kmeňa sa rozhodlo pre nezávislosť. Delegáciu viedol Pinchás, syn veľkňaza Eleazára, ktorý sa po Eleazárovej smrti stane jeho nástupcom (Joz 24,33). Pinchás sa už zviditeľnil ako kňaz, ktorý pomohol ukončiť modloslužbu spojenú so smilstvom v Baal Peóre (4. Mojžišova 25).

„Keď to videl Pinchás, syn Eleazára, vnuk kňaza Árona, vstal spomedzi pospolitosti, vzal do rúk kopiju, vošiel za Izraelitom do ženskej časti stanu a tam ich oboch, Izraelitu i ženu prebodol. Tak bola zastavená pohroma medzi Izraelitmi.“ (4Moj 25,7.8)

Pinchás mal v Izraeli určitú vážnosť. Ďalšími vyslancami boli zástupcovia deväť a pol kmeňa západne od Jordánu. Každý z desiatich predstavených bol predákom jedného z rodov (Roh.: „každý z nich bol hlavou domu ich otcov“).

Delegácia prichádza s množstvom otázok týkajúcich sa znesvätenia a vzbury. Svoju reč začína oficiálnou prorockou formulkou „takto hovorí“. Rozdiel je v tom, že nehovorí Hospodin, ale „celá pospolitosť Hospodinova“ (Joz 22,16; Roh.: „celá obec Hospodinova“). Obviňujú Izrael, že sa dopustil „vierolomnosti“ (Roh.: „priestupku“), že sa „odvrátil“ od Hospodina a že sa „vzbúril“ (Roh.: „sprotivil“) proti Hospodinovi. Pojem „vierolomnosť“ („previnenie“) je to isté hebrejské slovo, ktoré bolo použité na opis Achánovho hriechu (Joz 7,1) a objavuje sa v Tóre opakovane (napríklad 3Moj 5,15; 3Moj 6,2 a 4Moj 5,6.12). Príklady Achána a vzbury v Baal Peóre slúžia ako precedensy: zrady a vzbury. Vyjadrujú tiež strach zostávajúcich kmeňov, že akt postavenia nepovoleného oltára povedie k odpadlícstvu, modlárstvu a nemravnosti, čo vyvolá Hospodinov hnev na celý izraelský národ.

APLIKÁCIA

- Všetci máme negatívne skúsenosti z minulosti, ktoré ovplyvňujú spôsob, akým sa stavíme k prichádzajúcim problémom a sporom. Ako nám môže Božia milosť pomôcť, aby tragédie našej minulosti neurčovali, ako sa v súčasnosti správame k blížnym?

VLÚDNA ODPOVEĎ

²¹Rúbenovci, Gádovci a polovica kmeňa Menašše odpovedali predákom tisícok Izraela: ²²„Boh silný, Boh Hospodin, Boh silný, Boh Hospodin to vie a nech to vie aj Izrael: Ak je to zo vzbury alebo vierolomnosti proti Hospodinovi, nech nás ani dnes neochraňuje. ... ²⁴Postavili sme ho skôr z obavy, že v budúcnosti by mohli vaše deti povedať našim deťom: „Čo máte spoločné s Hospodinom, Bohom Izraela? ²⁵Ved' Hospodin určil Jordán za hranicu medzi vami a nami. Rúbenovci a Gádovci, nemáte podiel na Hospodinovi!“ Tým by vaše deti zavinili, že naše deti by sa prestali báť Hospodina. ... ²⁹Nech nám ani nenapadne, aby sme sa búrili proti Hospodinovi a odvrátili sa od neho, keď by sme si okrem oltára Hospodina, nášho Boha, ktorý stojí pred jeho príbytkom, stavali oltár na spaľované obety, pokrmové obety a obety s hostinou.“ (Joz 22,21.22.24.25.29)

Prečítaj si Joz 22,21–29 v kontexte Prísl 15,1. Čo sa môžeme naučiť z odpovede východných kmeňov?

**OSOBNÉ
ŠTÚDIUM**

Odpoveď obvinených je rovnako priamočiara a mocná ako obžaloba. Táto odpoveď tvorí tematicky aj štruktúrne jadro kapitoly. Obvinené kmene si najprv v tichosti a v pokore vypočuli znepokojivé otázky zástupcov deväť a pol kmeňa. Vzhľadom na závažnosť obvinení je ich trpezlivosť príkladná, pretože ukazuje skutočný význam príslovia: „Vlúdna odpoveď odvracia zlosť, urážlivé slovo vzbudzuje hnev.“ (Prísl 15,1)

V úvode obhajoby sa dvakrát opakuje „El, Elohim, Jahve“ (Joz 22,22; „Boh silný, Boh Hospodin“). Takáto formulácia sa stáva slávnostnou prísahou. Jej cieľom je rozptýliť pochybnosti a falošné obvinenia, ktoré by mohli viesť až k vojne medzi jednotlivými izraelskými kmeňmi. Kmene z východného brehu Jordánu sú presvedčené, že Boh situáciu veľmi dobre pozná a rozumie ich postojom. Dúfajú, že prítomná delegácia dospeje k rovnakému záveru. Tieto kmene tiež uznávajú svoju zodpovednosť pred Hospodinom tým, že Ho vyzývajú, aby ich potrestal, ak sa dopustili vierolomnosti (porovnaj s 5Moj 18,19 a 1Sam 20,16.23).

Nasleduje prekvapivé odhalenie. Odpoveď obvinených ukazuje, že obžaloba je neopodstatnená a oltár nemá slúžiť na prinášanie obetí („ale aby bol svedkom medzi vami a nami, ako aj medzi našimi potomkami, že chceme svojimi spaľovanými obetami, obetami s hostinou, ako aj obetami spoločenstva konať službu Hospodinovi pred jeho tvárou“; v 27). Ich odpoveď zároveň odhaľuje ich skutočnú motiváciu: strach z odlúčenia od zvyšku Izraela. Stavba oltára teda nie je dôkazom odpadnutia od viery, ako sa predpokladalo. V skutočnosti je pravdou opak: konali zo strachu pred Hospodinom, tak ako to robili západojordánske kmene. Skutočným základom jednoty Izraela nie je geografická poloha alebo fyzický umiestnenie dedičstva, ale duchovná vernosť požiadavkám Hospodina. Skutočný záujem kmeňov na západnej strane rieky sa prejavuje aj v ich autentickej radošti, keď spoznajú nevinu a čisté pohnútky kmeňov na východe. Namiesto toho, aby sa cítili porazení argumentmi svojich bratov, prejavujú autentické nadšenie, že ich podozrenie sa ukázalo ako nesprávne (Joz 22,31.33). Občianska vojna v Izraeli bola odvrátená a utužila sa jednota národa.

■ Ako sa staviaš ku krivým obvineniam? Ktoré zásady riadia tvoje postoje v tejto otázke? Skús hľadať inšpiráciu v texte Ž 37,3–6.34.37.

APLIKÁCIA

RIEŠENIE KONFLIKTOV

³⁰Ked' kňaz Pinchás a predstavení pospolitosti, predáci tisícok Izraela, počuli, čo povedali Rúbenovci, Gádovci a Menašševci, veľmi sa im to páčilo. ³¹Kňaz Pinchás, syn Eleazára, im povedal: „Dnes sme spoznali, že Hospodin je medzi nami, pretože ste sa nedopustili vierolomnosti proti Hospodinovi. Teraz ste zachránili Izraelitov z rúk Hospodina.“ ³²Nato sa kňaz Pinchás, syn Eleazára, aj predstavení vrátili od Rúbenovcov a Gádovcov z Gileádu do Kanaánu k Izraelitom a vysvetlili im celú záležitosť. ³³Izraelitom sa to páčilo, dobrorečili Bohu a nehovorili už o tom, že sa vypraví do boja proti nim, aby spustošili krajinu, v ktorej bývali Rúbenovci a Gádovci. ³⁴Rúbenovci a Gádovci dali oltáru meno Éd, lebo bude svedkom medzi nami, že Hospodin je Boh. (Joz 22,30–34)

OSOBNÉ ŠTÚDIUM

Čo sa z celej udalosti opísanej v Jozua 22 môžeme naučiť o takom riešení konfliktov, ktoré nenaruší jednotu cirkvi? Čo sa dozvedáme z úvodného textu (Joz 22,30–34)? (Pozri aj Žalm 133; Ján 17,20–23 a 1Pet 3,8,9.)

V Jozua 22 nachádzame niekoľko princípov komunikácie, ktoré možno aplikovať na každodenné ľudské vzťahy v rodine, cirkvi a komunite.

1) Keď dôjde k sporu alebo hrozí nedorozumenie, najlepšie urobíme, ak budeme komunikovať otvorene. Nestojí za to tváriť sa, že sa nič nedeje, až dôjde k ozajstnému výbuchu. Je dobré, aby Boží ľud nezostal ľahostajný, keď sa zdá, že problémy pribúdajú. Samozrejme, keby zajordánske kmene oznámili svoj zámer postaviť oltár, nedorozumeniu sa dalo predísť.

2) Aj keď je človek presvedčený o svojom úsudku, nemá robiť predčasné závery. Západojordánske kmene rýchlo uverili fámam a vyvodili falošný záver, že východojordánske kmene odpadli od pravej viery.

3) Hovorme o skutočných alebo vnímaných problémoch skôr, než začneme konať podľa svojich unáhlených záverov.

4) Na dosiahnutie jednoty budme pripravení priniesť obeť. Západojordánske kmene boli ochotné vzdať sa časti svojho podielu v prospech ostatných kmeňov, ak by bola príčinou odpadnutia týchto kmeňov skutočnosť, že bývajú na opačnom brehu Jordánu.

5) Ak ťa niekto obviní, falošne alebo oprávnene, odpovedz pokorne, čím odvrátiš hnev. Odpovedať na obvinenie protiobvinením nikdy nepovedie k pokoju. Snaž sa o porozumenie a pochopenie, ktoré očakávaš od druhých aj ty sám.

6) Raduj sa a dobroreč Bohu, keď sa podarí znova nastoliť pokoj. Je úžasné vidieť, že Izraeliti z pravej strany Jordánu sa tešili, keď sa dozvedeli o skutočnej motivácii dva a pol kmeňa. Neboli takí hrdí na svoj úsudok, aby si nedokázali priznať, že sa mýlili.

Ak by východojordánske kmene odpadli, izraelský ľud by uplatnil požiadavky zmluvy. Jednota nikdy nemôže byť argumentom na oslabenie pravdy alebo na vzdanie sa biblických princípov. Cirkevná disciplína by však mala byť vždy poslednou (a nie prvou) možnosťou, keď zlyhali pokusy o zmierenie a pastoračná pomoc založená na Božom slove. Ako inak by vyzerali naše zbory, keby sa tieto jednoduché princípy dôsledne uplatňovali!

APLIKÁCIA

■ Uvažuj o nedávnom nedorozumení alebo konflikte, ktorého si bol svedkom alebo priamym účastníkom v zbore, rodine alebo komunite. Ako sa v tejto situácii prejavili princípy trpezlivej komunikácie, vládnej reakcie a ochoty porozumieť? Dosiahol by sa rovnaký výsledok aj bez nich? Aký konkrétny krok môžeš urobiť tento týždeň na podporu jednoty a zmierenia tam, kde je napätie?

PODNETY NA ZAMYSLENIE

V knihe *Na úsvite dejín* si v kapitole „Konečne doma“ prečítajte záverečnú časť „Nedorozumenie“ (PP 517–520; NÚD 251–253).

„Ešte nikoho nevyviedla zo zlého postoja kritika a nenapravili ho výčitky. Mnohých však takýto prístup odvádza ešte ďalej od pravej cesty a zatvrdzuje ich srdcia proti usvedčovaniu z hriechu. Citlivé a trpezlivé konanie môže zachrániť každého chybujúceho. Kým Rúbenovci a Gádovci sa naozaj snažili podporovať pravé náboženstvo, ich konanie bolo chybné posúdené a prísne kritizované. Napriek tomu pokorne a trpezlivo načúvali obvineniam svojich bratov skôr, než sa začali obhajovať. Až potom vysvetlili svoje motívy a dokázali svoju nevinu. Tí, ktorí sú v práve, môžu zostať pokojní a ohľaduplní, aj keď sú krivo obvinení. Boh vie o všetkom, čo ľudia nesprávne chápu alebo falošne vysvetľujú. Preto môžeme svoj prípad bez rizika ponechať v jeho rukách. On obháji tých, ktorí mu dôverujú. Kristus sa tesne pred svojím ukrižovaním modlil, aby jeho učeníci boli jednotní, ako je on jedno s Otcom, aby svet uveril, že ho Boh poslal. Táto láskavá modlitba preniká storočiami až do našich dní. Hoci nemáme obetovať ani jedinú zásadu pravdy, má byť naším stálym cieľom dosiahnuť takúto jednotu. Kristus povedal: *Neprosím len za nich, ale aj za tých, čo prostredníctvom ich slova uveria vo mňa, aby všetci jedno boli; ako Ty, Otče, si vo mne a ja som v Tebe.* (Ján 17,20.21)“ (PP 519.520; NÚD 252.253)

NÁMETY NA SPOLOČNÉ UVAŽOVANIE

1. Ako nám môže Pavlovo napomenutie „v pokore pokladajte iných za vyšších od seba“ (Fil 2,3) pomôcť, aby sme sa vyhli domýšľavosti v súvislosti s konaním našich spoluveriacich?
2. Prečo naše minulé zlyhania alebo chyby spôsobujú, že prehnane reagujeme na vzniknuté nedorozumenia? Ako sa môžeme vyhnúť takýmto sklonom?
3. Diskutujte o význame počúvania názorov iných. Ako môžete vo vašom zbore rozvíjať kultúru počúvania? (Porovnaj s Jak 1,19.)
4. Žijeme vo svete, v ktorom sa požiadavky nášho profesionálneho života, rodinných povinností, cirkevných záväzkov a iných úloh môžu zdať nesmierne veľké. Ako nám môže priniesť zodpovednosť a pokoj mysle také konanie, ako keby sme robili všetko pre Hospodina?